Gemeente Amsterdam

Datastrategie Gemeente Amsterdam

Amsterdamse zelfbeschikking over data - 2021-2022

Januari 2021

Inhoud

Voorwoord 3

Inleiding 5

Amsterdammers krijgen meer zeggenschap over hun data 11

Data over de stad zijn voor de stad 17

Vervolg 25

Bijlage: Tada-waarden Amsterdam 26

Verhalen en wensen van Amsterdammers zelf over het gebruik van data

Interview Simon Mulder 8

Interview Sofie Bustraan 14

Interview Glenn Sabajo 22

Foto: Janus van den Eijnden

Voorwoord

Amsterdammers maken zich zorgen over hun data. Zeker nu in coronatijden iedereen online leeft, realiseren we dat we afhankelijk zijn geworden van technologie. En dat we in de digitale wereld steeds meer datasporen achterlaten. Tegelijkertijd delen we ook steeds meer data. Met elkaar, met de overheid en bedrijven.

Dat heeft voordelen. Data-analyse kan zorgen voor meer gelijkheid. We kunnen bijvoorbeeld menselijke vooroordelen terug zien in data, en daarom ook herstellen. Data kunnen ook leiden tot minder bureaucratie voor Amsterdammers: door data efficiënt te gebruiken hoeven Amsterdammers minder tijd te besteden voor een gemeentelijk loket.

Maar de keerzijde is dat data gebruikt kunnen worden om te analyseren hoe onze aandacht langer vastgehouden kan worden en om ons gedrag bij te sturen. Bijvoorbeeld door nieuws voor je te selecteren dat past in jouw interessegebied, waardoor je vooral berichten te zien krijgt vanuit jouw filterbubbel. Dit lijken vrije keuzes, maar ze leiden in de praktijk tot minder keuzevrijheid.

Ik wil dat Amsterdammers kunnen leven in een vrije en inclusieve stad. Op straat en online. Dat betekent dat basale mensenrechten, zoals privacy, vrijheid van meningsuiting en democratie, ook vanzelfsprekend moeten zijn in de digitale wereld.

Daarom moeten we duidelijk afspraken maken over hoe we als gemeente data gebruiken. En wat we verwachten van anderen die data verzamelen over Amsterdam of Amsterdammers. Deze datastrategie is het kader om een balans te vinden tussen belangen van (individuele) burgers, bedrijven en overheden. In die balans kies ik ervoor allereerst en altijd de data van Amsterdammers te beschermen ten gunste van een inclusieve en rechtvaardige digitale gemeenschap.

Touria Meliani
Wethouder Digitale Stad & ICT

Foto: Nico Groothausen Fotografie

Inleiding

Werken, winkelen, relaties; het leven speelt zich steeds meer digitaal af. Veel van wat we online doen wordt opgeslagen als data. Ook thuis en in de openbare ruimte wordt je gedrag in data omgezet: je slimme energiemeter en tv, camera's op straat en natuurlijk je smartphone houden elke stap die je zet bij. In het *Stedelijk kader verwerking van persoonsgegevens* staat hoe de gemeente omgaat met persoonsgegevens. Uitgangspunt is dat Amsterdammers en onbespied en anoniem kunnen bewegen in de openbare ruimte. Maar er worden meer data verwerkt in de stad dan alleen persoonsgegevens. En door meer partijen dan de gemeente.

Het college wil dat Amsterdammers kunnen leven in een rechtvaardige, verbonden, vrije, duurzame en democratische stad. Op straat en online. Dat betekent dat basale mensenrechten, zoals privacy, veiligheid en vrijheid van meningsuiting, ook vanzelfsprekend moeten zijn in een datagerichte wereld.

In de *Agenda Digitale Stad 2020* (magazinedigitalestad.nl) staat hoe we de digitale rechten van Amsterdammers beschermen en hen willen laten profiteren van de mogelijkheden. In dit document, de *Datastrategie*, maken we duidelijk welke acties daarvoor specifiek op het gebied van data nodig zijn. De acties zijn samengebracht onder twee doelstellingen:

1. Amsterdammers krijgen meer zeggenschap over hun data

Het college vindt dat de huidige data-economie fundamenteel moet veranderen: Amsterdammers moeten meer kunnen bepalen wat er met data over hen gebeurt en wie er toegang toe heeft. Die situatie ontstaat niet vanzelf. In deze datastrategie beschrijven we hoe we alternatieven voor de huidige data-economie stimuleren. Digitale rechten zijn het uitgangspunt om Amsterdammers zeggenschap over hun data te geven.

2. Data over de stad zijn voor de stad

Het college vindt dat de gemeente gebruik moet maken van de kansen die digitalisering biedt om publieke taken beter uit te voeren. Amsterdammers verwachten een oplossingsgerichte, begrijpelijke en gebruiksvriendelijke gemeente en tegelijk dat hun gegevens 100% veilig zijn. Daarvoor zijn data noodzakelijk. Data die de stad beschrijven en over dingen die zich in de openbare ruimte van de zich afspelen. Dit soort data moeten toegankelijk zijn voor de gemeente, haar bewoners en haar bestuurders. Bedrijven die over deze data beschikken moeten de toegang hiertoe vergroten. In deze datastrategie beschrijven we de acties die de gemeente onderneemt om meer toegang tot dit soort data te krijgen.

Met deze twee doelstellingen en onderliggende acties wil het college de komende jaren bouwen aan een moderne gemeente, die volledig in dienst staat van de Amsterdammer. Zowel in de kwaliteit en snelheid van de diensten die zij levert als in het vooropstellen van de digitale rechten van haar inwoners.

Foto: Richard van der Woude

De Tada-waarden

Natuurlijk bouwt ook deze datastrategie voort op een basis: De *Tada-waarden*[1] geven ons zes ethische uitgangspunten, het *Stedelijk kader verwerken persoonsgegevens*[2], de *Wet Openbaarheid Bestuur* en de *Universele en Digitale Mensenrechten* geven ons de juridische kaders. Verder is deze strategie een uitwerking van de *Agenda Digitale Stad* en wordt de organisatieverandering die nodig is om veel van de acties en doelen te realiseren uitgevoerd in de *bestuursopdracht i-domein*.

Het laatste fundament onder de strategie zijn de verhalen en wensen van Amsterdammers zelf, burgers en ondernemers, over het gebruik van data. Deze datastrategie is mede tot stand gekomen op basis van hun inbreng. Daarnaast hebben ze commentaar kunnen geven op dit document. In de kaders leest u hun verhalen. We zien deze datastrategie als een mijlpaal en een momentopname. Twee keer per jaar organiseren we een open bijeenkomst met Amsterdammers en experts om de strategie een update te geven en de acties voor het volgende half jaar te bespreken.

1 Bijlage 1: Tada-waarden Amsterdam
2 Beschikbaar via https://www.amsterdam.nl/privacy/privacybeleid

Foto: Pieter van Wynsberge

Simon Mulder, 32 jaar. Leraar klassieke talen, dichter en voordrachtskunstenaar. Opgegroeid in Amsterdam-Noord en woont nu in Nieuw-West.

Ik heb een gezonde twijfel over technologische vooruitgang. We zijn ons onvoldoende bewust van de gevolgen. Ik zie bijvoorbeeld bij mijn leerlingen dat de afleiding van smartphones funest is voor je concentratie. Technologie wordt behandeld als iets dat ons overkomt. We proberen te voorspellen hoe de toekomst eruit zal zien en onszelf daaraan aan te passen. Dat zie ik in het onderwijs maar ook op andere plekken in de samenleving. Leerlingen moeten nu 21e - eeuwse vaardigheden leren, terwijl we helemaal niet weten wat dat zijn. We leren ze programmeren maar misschien is dat over een paar jaar al niet meer nodig. Je kunt de toekomst onmogelijk voorspellen. Daarom moet je er op een andere manier over nadenken: Wat voor een maatschappij willen we samen bouwen? En wat voor een soort mensen willen we daarvoor met het onderwijs afleveren? Je moet bewuste keuzes maken. Daarvoor zijn er bepaalde eeuwige waarden waar je wel van op aan kunt.

Daarom vind ik het lovenswaardig dat de gemeente Amsterdam uitgaat van fundamentele waarden in het databeleid. Waarden als vrijheid en inclusiviteit staan centraal en technologie moet daarin dienend zijn. Het voorkomt dat je op een glijdende schaal terecht komt. Dat je steeds een klein stukje vrijheid opgeeft tot er niets meer van over is. Het uitgangspunt is dat de burger niet in zijn vrijheid wordt beknot. Het is goed dat de gemeente zich hier hard voor maakt want er zijn aan alle kanten partijen die wel die neiging hebben. Als de gemeente zich hieraan houdt en alle technologie die het implementeert daarop controleert, dan vind ik dat goed beleid.

De gemeente zegt ook dat burgers meer zeggenschap krijgen over hun gegevens. De manier waarop dat beschreven staat, vind ik erg geruststellend. De gemeente is zich bewust van de risico's en de intenties zijn goed. Ik vraag me wel af hoe dit er in de praktijk uit zal zien. Want hoe zal worden omgegaan met burgers die niet mee willen doen? Nu kan je nog besluiten dat je geen smartphone wilt. Maar de druk wordt steeds groter om er toch één te nemen - zeker in tijden van Corona. Door je vrienden, door je bank, door je werkgever. Kan de burger die zich onttrekt aan de digitalisering, zich straks nog wel handhaven? Daarnaast vraag ik me af waar de zeggenschap van de burger eindigt en het monopolie van de overheid begint. Over bepaalde data zal de overheid toch moeten kunnen beschikken omdat het anders onwerkbaar wordt. Ik vind de intenties goed maar we moeten er wel kritisch naar blijven kijken.

Foto: Kim van Dam

Amsterdammers krijgen meer zeggenschap over hun data

In de 21e eeuw is het moeilijk om anoniem te zijn; elke stap die je online zet laat een spoor van data achter. Bedrijven gebruiken data als kern van hun businessmodel. Met wie je praat en wat je zoekt wordt bijgehouden en gebruikt om in te schatten wat jij en anderen die op jou lijken interessant vinden. Daardoor worden producten of diensten relevanter voor consumenten, maar het heeft ook een keerzijde: in deze 'data-economie' zetten commerciële belangen soms digitale rechten onder druk. Dankzij de informatie uit de data weten bedrijven bijvoorbeeld hoe ze je gedrag of je mening kunnen beïnvloeden. Dat geldt in het bijzonder voor de grote technologiebedrijven. Hun groeiende macht heeft zelfs steeds vaker invloed op het democratisch proces. De verrijkende invloed van Facebook-data op verkiezingen in de Cambridge Analytica-casus is hier een voorbeeld van. Maar ook overheden verzamelen soms meer data dan wenselijk is, ondanks wettelijke waarborgen daartegen.

Het college wil toe naar een digitale stad waar niet alleen degene die data verzamelt bepaalt wat ermee gebeurt, maar ook dat degene die in de data beschreven wordt er iets over te zeggen heeft. Die ambitie hebben we niet alleen voor data in het publieke domein, maar ook voor data in het commerciële domein. Dat betekent niet dat bedrijven direct al hun databases open moeten zetten. Maar het betekent wel dat wij als bestuur op zoek gaan naar alternatieven voor de volgens ons onhoudbare data-economie. We willen toe naar een data-economie die uitgaat van digitale rechten, waarin data over de stad in het publieke domein gedeeld of gebruikt worden en waarin Amsterdammers en Amsterdamse organisaties iets te zeggen hebben over de data die hen beschrijven. De waarden zoals beschreven in de Agenda Digitale Stad 2020 vormen daarvoor het uitgangspunt.

Dit is een nieuwe rol voor de gemeente. Vanuit onze taken als lokale overheid hebben we daar niet altijd iets over te zeggen. Maar we moeten tegelijk niet vergeten dat de gemeente Amsterdam - met een democratisch gekozen Gemeenteraad met de autoriteit om het belang van haar inwoners te beschermen – wel degelijk de kracht heeft om iets te veranderen in de wereld. Zeker als we daarbij samenwerken met andere wereldsteden. Bovendien kan Amsterdam een voorbeeld als een partner zijn voor andere Nederlandse gemeenten, provincies, ministeries, waterschappen en uitvoeringsorganisaties die allemaal voor dezelfde uitdaging staan.

Het uitvoeren en verder ontwikkelen van een eerlijke en verantwoorde datastrategie kan de Gemeente Amsterdam niet zonder de kennis, ervaring en kunde die er in de stad aanwezig is. Wetenschappers, bedrijven en Amsterdammers zelf. Zonder de inzichten uit de praktijk en de creativiteit en kennis die in grote mate in de stad aanwezig is kunnen we onze doelen niet realiseren. Samenwerken is essentieel om te zien waar behoefte aan is op het gebied van databeleid, wat het effect is van deze strategie en hoe we deze in de toekomst kunnen door ontwikkelen en verbeteren.

We geven invulling aan deze ambities met de volgende acties:

- De eerste stap naar meer zeggenschap over data, is dat voor iedereen duidelijk is welke data in de openbare ruimte worden verzameld en door wie. Daarom willen we dat bedrijven en organisaties die data via sensoren in de openbare ruimte van de gemeente Amsterdam verzamelen, dit gaan melden. We onderzoeken nu welke mogelijkheden we hiervoor hebben.

- Als gemeente kunnen we niet zomaar afdwingen dat bedrijven Amsterdammers zeggenschap geven over hun data. We onderzoeken met onder meer het Instituut voor Informatierecht welke mogelijkheden er wettelijk en beleidsmatig zijn om dit te doen. Waar nodig en mogelijk stellen we regels op. Als dat niet mogelijk blijkt, roepen we de Rijksoverheid of de Europese Commissie op regels en wetgeving te verbeteren.

- We willen dat Amsterdammers beter weten welke keuzes ze kunnen maken over hun data en wat voor invloed die keuzes hebben. Samen met de Openbare Bibliotheek Amsterdam ontwikkelen we daarvoor een publieksprogramma over datawijsheid.

- Data over Amsterdammers moeten veiliger worden verwerkt, op een manier die volledig voldoet aan de Algemene verordening gegevensbescherming. We stimuleren platforms voor eerlijke data-deling, nationaal en internationaal, zoals FairBnb, iShare en Gaia-X, zodat Amsterdammers de mogelijkheid hebben om voor verantwoorde alternatieven te kiezen.

- Uiteindelijk willen we dat verantwoorde alternatieven in Amsterdam de norm zijn. Daarvoor moeten we toe naar een data-economie die niet uitsluitend gedreven wordt door commerciële belangen maar ook door andere waarden die we in Amsterdam belangrijk vinden, zoals het waarborgen van digitale rechten, goed werkgeverschap, tegengaan van monopolieposities, en bescherming van kwetsbare groepen. We moeten daarvoor onze krachten bundelen met andere (internationale) steden en overheden om samen beleidsinstrumenten te maken en uit te wisselen die een alternatieve data-economie in Europa stimuleren. Dit doen we onder meer in de *Cities Coalition for Digital Rights*. Ook is meer controle over data een lobby-prioriteit van het college. We brengen onze Amsterdamse standpunten in bij de Nederlandse en Europese datastrategie. We werken samen met het Rijk, VNG, kennisinstituten, andere steden en organisaties als Bits of Freedom om de zorgen van Amsterdammers over te brengen aan wetgevers.

Ook de gemeente zelf verzamelt data, waar de Amsterdammer niet altijd zeggenschap over heeft. We ondernemen de volgende acties:

- We willen dat Amsterdammers de gemeente makkelijker ter verantwoording kunnen roepen, als gegevens onterecht bewaard worden. We onderzoeken hoe we een ‘verwijder mijn data knop’ of een vergelijkbare gebruiksvriendelijke manier kunnen ontwikkelen. Amsterdammers kunnen dan de gemeente verzoeken hun data te verwijderen als hier geen wettelijke verplichting of noodzaak tot verzameling voor is.

- De gemeente verzamelt veel data terecht, omdat het nodig is voor het uitvoeren van publieke taken. Maar door bepaalde innovaties is dit in de toekomst niet altijd meer nodig. Bijvoorbeeld een innovatieve technologie uit het Europese project *DECODE*, waarmee het opslaan van persoonsgegevens niet meer nodig is. Het komende jaar testen we deze technologie in de praktijk, bij de ontwikkeling van het registratiesysteem voor vakantieverhuur. Ook werken we in het project *Goed-ID* aan een modern authenticatiemiddel, waarmee inwoners en gebruikers van de stad zich veilig en op een privacy-vriendelijke manier digitaal kunnen identificeren. Dit middel kan onder de Wet Digitale Overheid gemeente breed worden ingezet.

- We vragen Amsterdammers om reactie op het in september 2020 gelanceerde algoritmeregister en vragen hen wat ze willen weten over datagebruik in algoritmen. In het register wordt uitgelegd hoe de gemeente data in algoritmen gebruikt en waarom. Het register wordt op basis van de inbreng de komende maanden verder doorontwikkeld; samen met andere overheden.

Foto: Pieter van Wynsberge

Sofie Bustraan, 38 jaar, Informatiecommissaris gemeente Amsterdam. Woont in Oost.

Sinds mei van dit jaar mag ik de rol van Informatiecommissaris voor de gemeente Amsterdam invullen. Het college vindt openbaarheid belangrijk. Amsterdam wil een open overheid zijn. Dit is één van de ambities van het college van burgemeester en wethouders. Ik ben de tweede Informatiecommissaris in Nederland. Utrecht heeft deze rol sinds 2016.

Het is mijn taak om het uitgangspunt 'open, tenzij' in de praktijk te brengen door openbaarheid te stimuleren, te waarborgen en waar nodig te handhaven. Informatie die de gemeente maakt en ontvangt moet zoveel mogelijk beschikbaar worden gesteld aan de samenleving zonder dat daar om gevraagd hoeft te worden. Openbaarheid wordt de norm. Hierbij houden we natuurlijk rekening met de privacy van de Amsterdammer.

De nadruk komt te liggen op het uit eigen beweging beschikbaar stellen van informatie. Nu is nog vaak sprake van passieve openbaarheid: een overheid die reageert op informatieverzoeken. Eén van de achterliggende doelen van actieve openbaarheid is het afleggen van verantwoording van de gemeente naar de samenleving. Dit leidt onder andere tot beter bestuur: als je controleerbaar bent, heeft dat invloed op je handelen. Als je open bent over hoe je je geld uitgeeft, dan denk je daar beter over na. Transparantie dwingt goed bestuur af.

Informatie is voor mij breed gedefinieerd. Het gaat om documenten maar ook om onderliggende gegevens. Neem bijvoorbeeld het resultaat van bestuurlijke besluitvorming. Het gaat niet alleen om openbaar maken van het besluit zelf maar ook de weg daarnaartoe: welke scenario's zijn afgewogen, welke gegevens en analyses liggen eraan ten grondslag, welke adviezen zijn ingewonnen. Kortom: de informatie en de gegevens die gebruikt zijn om de afweging te maken.

Openbaarheid is meer dan het publiceren van besluiten en het beschikbaar stellen van data. Door transparant te zijn en toegang te geven tot informatie bieden we burgers, ondernemers en (kennis-) instellingen de mogelijkheid om te participeren en kritisch mee te denken en te kijken bij het proces van democratische besluitvorming. Door controleerbaar te zijn dwingen we onszelf zorgvuldig te zijn bij het toepassen van nieuwe technologie, het gebruik van data en het bewaren van de gegevens die ons zijn toevertrouwd.

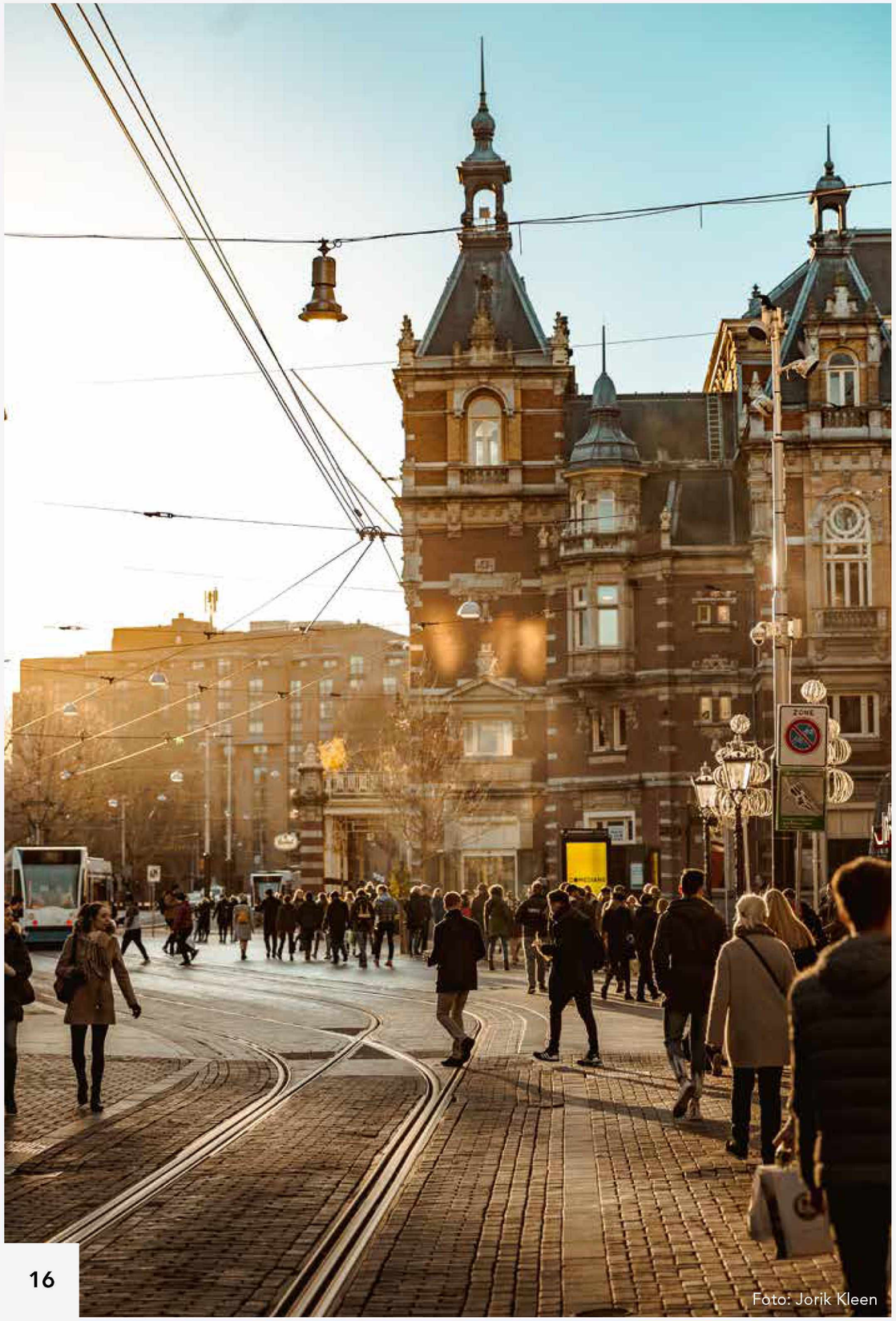

Foto: Jorik Kleen

Data over de stad zijn voor de stad

De gemeente heeft data nodig om haar publieke taak uit te kunnen voeren. Als een gemeente niet weet wat er gebeurt in de stad - bijvoorbeeld waar het druk is, waar zwerfafval ligt of waar overlast is - dan kan zij niet efficiënt optreden om de stad leefbaar te houden voor alle inwoners, bezoekers en werkenden. Tegelijk willen we die data alleen gebruiken als dat op een eerlijke, inclusieve en zorgvuldige manier kan; volgens de principes van de AVG en andere wet- en regelgeving en volgens de waarden zoals beschreven in de Agenda Digitale Stad 2020. Bovendien heeft de gemeente in de Agenda vastgelegd geen onnodige sensoren, camera's of soortgelijke technologie in de openbare ruimte te willen brengen om de situatie in de openbare ruimte te kunnen vastleggen. Burgers moeten zich "onbespied" voelen als zij zich op straat bevinden. Het gebruik maken van bestaande externe databronnen is een nu nog weinig gebruikt alternatief.

Om als gemeente datagestuurd te kunnen werken en de mogelijkheden van data te benutten zijn twee randvoorwaarden nodig: de relevante data moeten toegankelijk zijn voor de opgaven in de stad en de gemeente heeft een moderne infrastructuur en organisatie nodig om de data te kunnen verwerken.

Toegang tot data voor de gemeente en de stad

Data ontstaan niet vanzelf en dus kun je ze ook niet zomaar gebruiken; iets of iemand moet ze vastleggen en diegene kan bepalen wie er toegang toe krijgt. Vroeger gebeurde dat veel handmatig; om te zien welke lantaarnpalen onderhoud nodig hebben ging bijvoorbeeld een medewerker van de gemeente de straat op. Tegenwoordig worden dit soort metingen steeds vaker geautomatiseerd; bijvoorbeeld door metingen met lasers, of door lantaarnpalen door een algoritme te laten herkennen op foto's. Omdat datasets steeds groter en complexer worden, en omdat voor het verzamelen van data vaker dure of specialistische apparatuur nodig is, is de gemeente steeds vaker aangewezen op bedrijven die gespecialiseerd zijn in het verzamelen van bepaalde soorten data. Zeker als bedrijven een monopoliepositie hebben, kunnen ze makkelijk eisen stellen aan de kosten of gebruik van data, waardoor de gemeente geen volledige toegang heeft tot de data. Ook zien we dat er bedrijven zijn die meer weten over de stad dan de gemeente en dit willen inzetten om publieke taken uit te voeren. Google weet bijvoorbeeld beter hoe druk het is in de stad dan de gemeente en telecombedrijven kunnen analyseren of Nederlanders zich nog aan het corona-beleid houden.

Het college vindt dat data die over de stad worden verzameld ook in het voordeel van de stad en haar inwoners en ondernemers gebruikt moeten kunnen worden. Daarom zoeken we naar manieren om niet afhankelijk te zijn van data-verzamelaars met een monopoliepositie, proberen we meer data over de stad publiek beschikbaar te maken, gaan we op zoek naar nieuwe relevante databronnen of besluiten we zelf data vast te leggen in plaats van in te kopen. Daar hoort ook bij dat we kunnen besluiten dat data soms juist niet verzameld worden, omdat er andere manieren zijn om onze doelstellingen te behalen. We doen dit met de volgende acties:

- In nieuwe overeenkomsten met leveranciers en afspraken met verbonden partijen (zoals partijen waarvan de gemeente aandeelhouder is of die een publieke taak van de gemeente uitvoert) en met samenwerkingsverbanden (zoals Amsterdam Bereikbaar) wordt afgesproken dat de rechten op de data die in het kader van die overeenkomst of afspraak worden verzameld of gecreëerd, aan de gemeente toekomen. Zo kunnen data die met gemeenschapsgeld tot stand komen voor publieke doelstellingen en taken ingezet blijven worden.

- We willen bestaande databronnen gebruiken voor de uitdagingen in de stad. We hebben hiervoor al afspraken gemaakt met het CBS om de komende twee jaar data te delen; onder strikte voorwaarden, zeker als het om persoonsgegevens gaat. We verkennen soortgelijke samenwerkingen met andere partijen. Zo hoeft er minder informatie over de stad en Amsterdammers te worden opgeslagen en worden we niet afhankelijk van private data-verzamelingen.

- Sommige personen of groepen zijn ondervertegenwoordigd in de datasets van de gemeente. Dat kan gevolgen hebben voor hoe goed zij bediend worden door de gemeente, omdat hun situatie of behoeftes niet meegewogen worden in de besluitvorming. Een gespecialiseerd team gaat komend jaar op zoek naar dit soort gaten in de data om te voorkomen dat sommige Amsterdammers niet dezelfde kansen of toegang tot dienstverlening krijgen, alleen omdat ze niet goed in de dataset vertegenwoordigd zijn. Daarbij is natuurlijk niet de bedoeling dat er onnodig nieuwe persoonsgegevens worden verwerkt. De samenwerkingsafspraken die de gemeente heeft met het CBS kunnen hiervoor uitkomst bieden. Onder strenge voorwaarden kunnen de zeer complete datasets van het CBS vergeleken worden met die van Amsterdam, om op zoek te gaan naar gaten.

- We maken het open-data-beleid meer gebruikersgericht. Veelgevraagde datasets komen standaard online beschikbaar. Vooruitlopend op de invoering van Wet Open Overheid (WOO) krijgt de informatiecommissaris meer verantwoordelijkheid als interne open-data-waakhond, die als taak heeft om uit eigen beweging informatie openbaar te maken en erop toe te zien dat informatie openbaar beschikbaar komt als Amsterdammers of organisaties hierom vragen. Een externe klankbordgroep zal eens per drie maanden bij elkaar komen om de pijnpunten en prioriteiten te bespreken.

- Meer data komen publiek beschikbaar. Amsterdam heeft veel creatieve bedrijven en inwoners die waardevolle apps en andere toepassingen kunnen maken als (niet-privacy-gevoelige) data over de stad vrij beschikbaar zouden zijn. Bijvoorbeeld een app die laat zien in welk park het op dit moment erg druk is. We gaan een Europese en Nederlandse campagne voeren om bedrijven en overheden te overtuigen dat meer data beschikbaar zou moeten komen voor het publiek belang. Ook gaan we waardevolle datasets identificeren en deze beschikbaar stellen. Denk aan foto's van de openbare ruimte die - geanonimiseerd - zeer waardevol zijn voor academisch onderzoek.

- Veel data over verkeer en drukte in de stad worden verzameld door commerciële mobiliteitspartijen, zoals navigatiebedrijven. Om Amsterdammers verschillende vormen van vervoer aan te kunnen bieden via één applicatie, is het belangrijk dat commerciële en publieke partijen goede afspraken maken over het uitwisselen en verzamelen van data. Daarnaast wil de gemeente Amsterdam zelf meer inzicht in de drukte in de stad, om deze beter te monitoren en vervolgens voorspellingen te kunnen doen. Daarom worden

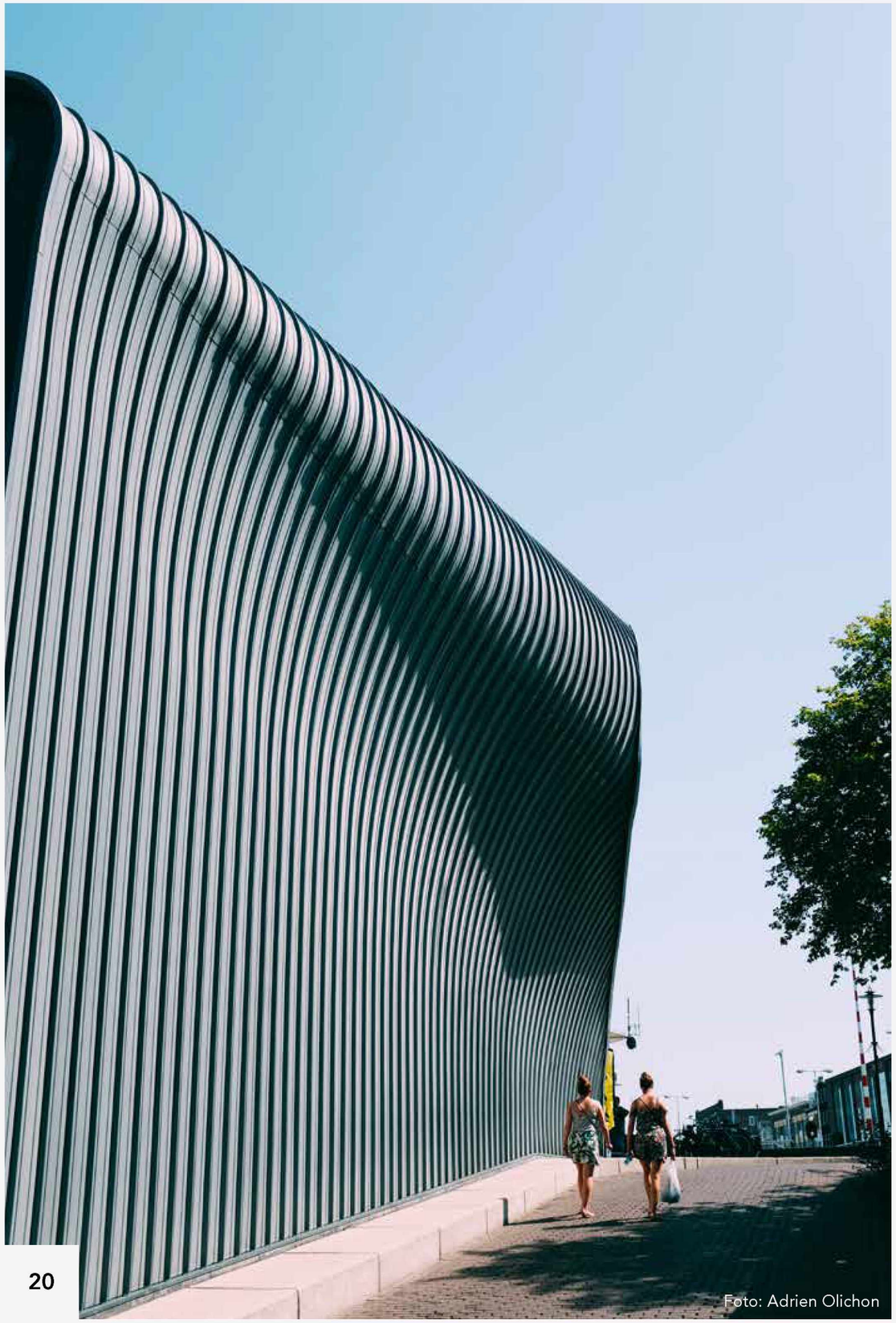

Foto: Adrien Olichon

heldere voorwaarden en kaders opgesteld waar mobiliteitsaanbieders en platforms die hun diensten aanbieden in de openbare ruimte zich aan moeten houden. De eerste stappen die hiervoor zijn gezet is het uniformen van data-standaarden voor mobiliteit binnen Nederland en binnen Europa, zodat mobiliteitspartijen zoveel mogelijk overal aan dezelfde voorwaarden moeten voldoen. Hun werkgebied houdt immers niet op bij onze stadsgrenzen. We verwachten dat de Nederlandse voorwaarden in afstemming met de G5, Ministerie I&W en mobiliteitsaanbieders in het najaar van 2021 geïmplementeerd kunnen worden.

Een moderne infrastructuur en organisatie

De mogelijkheden om data te analyseren en te gebruiken ontwikkelen zich continu. Maar de huidige systemen en organisatie van de gemeente zijn daar niet altijd klaar voor. In de *Bestuursopdracht i-domein* is uitgewerkt dat er een beter fundament voor datagebruik moet komen. Een data-infrastructuur die voldoet aan alle digitale rechten en veiligheidsvereisten waardoor er tussen verschillende onderdelen van de gemeente beter en sneller data gedeeld kan worden. En moderne analyse-omgevingen en -instrumenten om data sneller en veilig te verwerken. Dit vraagt om een fundamentele verandering van de organisatie en werkwijze van de gemeente, die de komende jaren uitgewerkt en geïmplementeerd wordt en waarvan over ongeveer twee jaar de eerste resultaten te zien zullen zijn. Daarnaast ondernemen we het aankomende jaar de volgende acties:

- We onderzoeken dit jaar of we bij grote gemeentelijke ICT-projecten een ‘digitale-rechten-toets’ verplicht kunnen stellen, waarbij wordt getoetst of de gemeente digitale rechten respecteert bij het gebruik van data.

- We halen de kennis in huis van Amsterdamse top universiteiten en hogescholen op het gebied van datawetenschap en kunstmatige intelligentie (ook wel *artificial intelligence*, of AI) door ook komend jaar onderzoeksplekken binnen de gemeente te creëren voor meer dan 25 studenten en verschillende PhD’s en door gemeente-data beschikbaar te stellen voor analyse en onderzoek.

- Door meer open source te ontwikkelen en in te kopen - als uitwerking van de *sourcing strategie* - wordt meer transparant hoe de gemeente en derde partijen met data omgaan.

- Samen met de Universiteit van Amsterdam (UvA) onderzoeken we in het het Civic Artificial Intelligence Lab hoe AI ongelijkheid in de stad kan tegengaan of hoe kan worden tegengegaan dat AI ongelijkheid juist vergroot.

Foto: Pieter van Wynsberge

Glenn Sabajo, 63. Ondernemer Greendot Company. Woont in Zuid-Oost.

Het mooie van digitale technologie is dat je het overal voor kunt gebruiken. Het is als een pen: met dat ene apparaat kan je alles schrijven. En dat kan je inzetten als instrument om de maatschappij inclusiever te maken. Je kunt mensen mogelijkheden bieden en ze zo meer bij de samenleving betrekken. In ons bedrijf zetten we ICT ook op die manier in. We zijn begonnen als refurbishing bedrijf. We halen apparatuur op bij bevriende ondernemers en geven PCs, printers en servers een tweede leven. Toen dachten we: dit kunnen we ook voor mensen doen. We gaan mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt terugbrengen naar de maatschappij. Samen met de gemeente Amsterdam hebben we een project gedaan waarbij we mensen begeleiden naar werk of een opleiding.

Maar er zitten ook negatieve kanten aan digitalisering en daar moeten we wat aan doen. Er zijn mensen die niet mee kunnen komen. Daardoor raken ze in de problemen. Ik krijg bijvoorbeeld mensen over de vloer die een boete krijgen omdat ze een rekening niet hebben betaald. ‘Maar ik heb helemaal geen brief gekregen’, zeggen ze dan. Dan kijk ik op hun mijnoverheid.nl en zie dat ze daar wel een mail hebben gehad. Maar dat weten ze helemaal niet. Vaak zijn het mensen die al van heel weinig rond moeten komen. Ze kunnen een extra boete boven op hun rekening helemaal niet betalen. Ook van die mensen wordt data verzameld en ik vind dat we de data moeten gebruiken om die mensen beter te helpen.

Hier ligt een taak voor de overheid. De gemeente wil zaken digitaal organiseren maar dan moet ze burgers daar wel in meenemen. Als je dat vraagt van burgers dan heb je ook de verantwoordelijkheid om daarin te faciliteren. En de gemeente hoeft dat niet in haar eentje te doen. Er zijn heel veel partners in de stad die bijdragen om dat doel te bereiken.

Digitale technologie brengt nieuwe manieren om mensen bij de samenleving te betrekken. Maar dan moet de gemeente Amsterdam ook haar aandeel leveren door dat te blijven faciliteren. Digitalisering en het gebruik van data mag mensen niet uitsluiten.

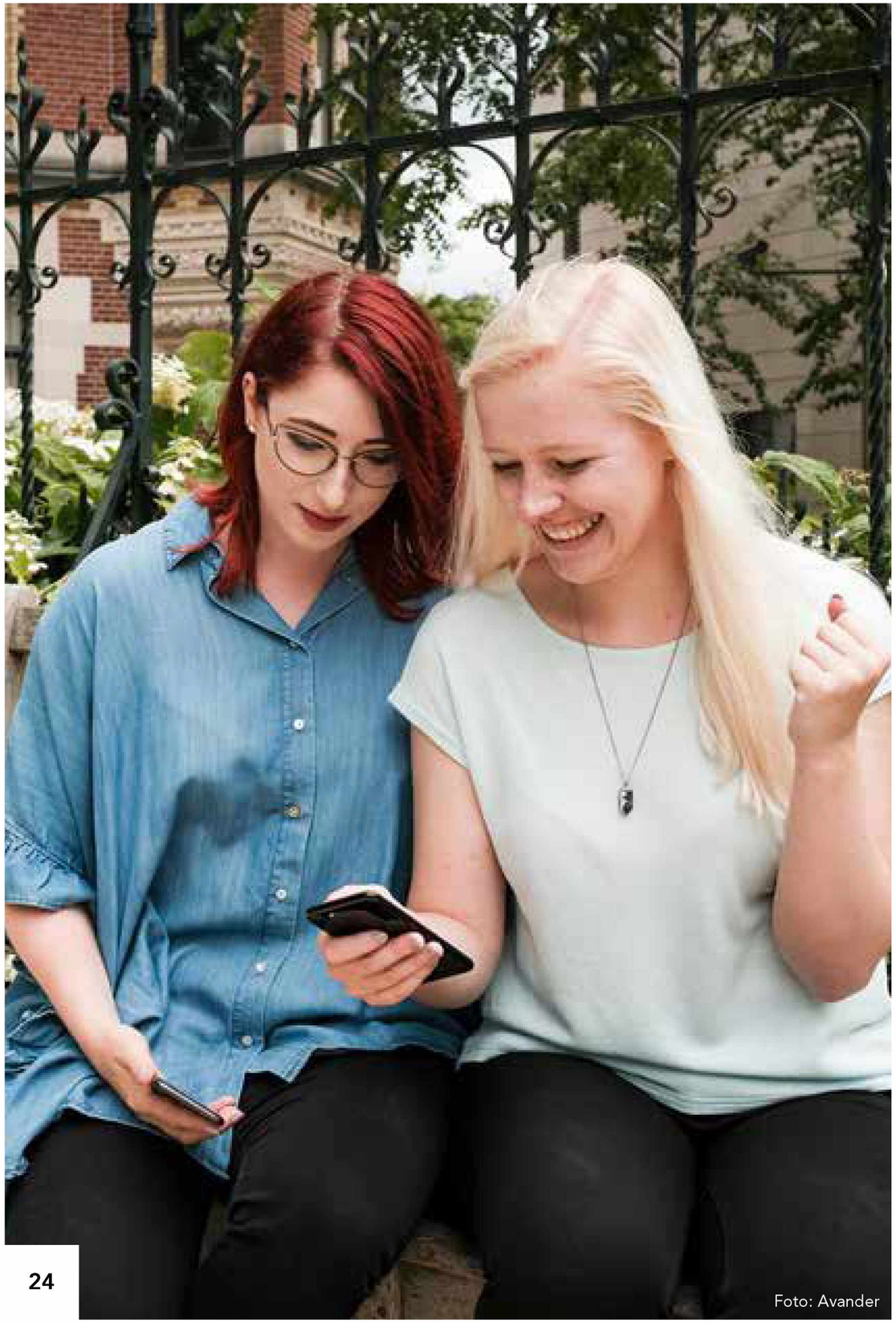

Foto: Avander

Vervolg

Met deze datastrategie wil Amsterdam de stad voorbereiden op de toekomst. Terwijl voor sommige organisaties en bedrijven het verzamelen en inzetten van data nieuw is, is dit voor een gemeente traditioneel een kerntaak. In basisregistraties wordt bijvoorbeeld al meer dan 200 jaar elke geboorte of overlijden gemeld. Dat deze registraties niet onschuldig zijn bleek in de Tweede Wereldoorlog. Verantwoorde omgang met gegevens is de allerbelangrijkste waarde voor een overheid, al helemaal in de 21e eeuw waarin data gemakkelijk gecombineerd kunnen worden met ander data om er nieuwe conclusies uit te trekken.

Data bieden ook een voordeel: ze maken het mogelijk om vragen van Amsterdammers sneller te beantwoorden en om te meten welk beleid wel en niet werkt. Belangrijk daarvoor is dat medewerkers binnen de gemeente de data die hen kan helpen weten te vinden en effectief en rechtmatig weten in te zetten. De overheid doet inmiddels veel meer met data dan deze enkel en alleen te registreren. Het verantwoord en effectief gebruik van data kan de gemeente niet alleen. Daarom dient de gemeente zich te ontwikkelen naar een samenwerkende en responsieve overheid. Dit betekent continu in contact staan met de samenleving en de balans vinden door zorgvuldig belangen af te wegen. Een gemeente die Amsterdammers zeggenschap geeft over hun data en met data beter publieke taken kan uitvoeren. Dit vergt een professionaliseringsslag die nu in het kader van de bestuursopdracht i-domein wordt uitgevoerd.

In de 21e eeuw heeft de overheid geen monopolie meer op informatie. Grote technologiebedrijven weten veel en veel meer over Amsterdammers en de stad. Het is belangrijk dat dit nationaal en internationaal beter gereguleerd wordt om Amsterdammers en de democratie te beschermen. Het is nodig om nieuwe initiatieven rond publieke data door te laten ontwikkelen als een volwaardig alternatief voor de huidige data-economie, waarin dataverzameling door technologiebedrijven de kansengelijkheid en vrije wil van Amsterdammers onder druk zetten. Een alternatief vóór een meer inclusieve en rechtvaardige digitale gemeenschap.

Bijlage: Tada-waarden Amsterdam

Onderstaande waarden voor verantwoord gebruik van data zijn in 2017 opgesteld met behulp van een diverse groep burgers en professionals. Deze waarden vormen voor de gemeente het uitgangspunt voor ons datagebruik.

Inclusief

Data dienen bij te dragen aan een inclusieve samenleving.

We houden rekening met de verschillen tussen individuen en groepen, zonder gelijkwaardigheid uit het oog te verliezen. Data moet bijdragen aan het samen vormen van de samenleving en moet voor iedereen beschikbaar zijn. Data mag nooit individuen of groepen uitsluiten en de sturing op cijfers mag op geen enkele manier negatieve gevolgen hebben voor het onvoorspelbare gedrag van individuen die afwijken van deze data-normen. Door hier bewust mee om te gaan kan het risico van uitsluiting worden tegengegaan.

Zeggenschap

Zeggenschap over data vergroot de invloed en vrijheid van Amsterdammers en bezoekers.

Zeggenschap over de data die over een individu wordt verzameld zorgt voor invloed op het verzamelen en gebruik. Het geeft de mogelijkheid om onafhankelijk te zijn en in vrijheid te kunnen beslissen hoe je je leven leidt. Bovendien kan data bijdragen aan het zelf informeren en participeren in de maatschappij. Door zeggenschap kunnen mensen de invloed van data op hun eigen leven onder controle houden.

Menselijke maat

Data dragen bij aan menselijke waarden en hebben nooit het laatste woord.

Data representeren altijd slechts een deel van de werkelijkheid. In het gebruik van data wordt daarom rekening gehouden met onvoorspelbaarheid. De gebruiker van data zal meer leidend moeten zijn dan de techniek. Fouten door datagebruik worden op een menselijke manier aangepakt. Verantwoord datagebruik draagt bij aan menselijkheid door de sterkten van mens en techniek te benutten. De mens is altijd leidend boven de techniek/data. Bovenal betekent menselijke maat ook autonomie om je leven in te richten zoals je dat wilt. Dat betekent redelijke controle over data die over jou als individu gaat.

Legitiem en gecontroleerd

Amsterdammers, bezoekers en gebruikers hebben zeggenschap over de vormgeving van onze digitale stad.

De overheid draagt samen met bedrijven en maatschappelijke organisaties zorg voor een eerlijk en veilig datalandschap. Om de machtsstructuren in evenwicht te houden en machtsmisbruik te voorkomen is het van belang dat datastromen controleerbaar zijn. Data wordt verzameld in een context, en dient integer gebruikt te worden met het doel van die context. Amsterdam gebruikt data daarom altijd legitiem in de context waarin deze wenselijk is. Daarnaast doet Amsterdam dit op een gecontroleerde manier, waarbij verspilling wordt tegengegaan en middelen met behulp van data zo effectief mogelijk worden ingezet.

Open en transparant

Transparantie en openheid is de grondhouding van de Amsterdamse-datawaarden.

Door transparant te zijn laten we zien wat we doen met welke data. We laten zien of de toegang tot data op een juiste manier is gegeven en we zijn duurzaam controleerbaar door op langere termijn onze informatie openbaar te maken. Door op open wijze met data om te gaan zorgen we voor een gezond data-ecosysteem. Daarin zijn gedeelde standaarden belangrijk, deze zorgen namelijk voor makkelijk hergebruik en stimuleren openheid. Door open en transparant om te gaan met data en informatie kan iedereen met dezelfde informatiepositie participeren op basis van dezelfde kennis en inzichten.

Van en voor iedereen

Data die overheden, bedrijven en andere organisaties uit de stad en over de stad verzamelen zijn voor gemeenschappelijk gebruik.

Data van en uit de stad wordt steeds belangrijker voor het dagelijks leven. Wat gemeten wordt in de openbare ruimte is van belang voor de hele stad. De impact, duurzaamheid en beheersbaarheid van data-uitwisseling in de stad moet goed worden georganiseerd, zodat het ten goede komt aan iedereen. Publiek-private samenwerkingen worden hierin steeds belangrijker. Ook de controle op technologie, wat mag en wat mag niet, moet geborgd worden op een manier dat het voor iedereen zin heeft. Van en voor iedereen zegt ook iets over de wijze waarop we ons beleid ontwikkelen. Bij het inrichten van nieuwe datasystemen zal duidelijk moeten worden gemaakt wie betrokken worden, want ook onze eigen systemen maken we samen met Amsterdammers.